

TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ VE KADIN HAKLARI

Avrupa Konseyi
Standartları

Bu çeviri Avrupa Birliği
ortaklığıyla finanse edilmiştir

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Yayının orijinal başlığı:
*Gender Equality and Women's Rights:
Council of Europe Standards*

Bu çeviri Avrupa Birliği ile Avrupa Konseyi Ortak Projesinin fonları kullanılarak hazırlanmıştır. Burada ifade edilen görüşler hiçbir şekilde Avrupa Birliği'nin resmi görüşünü yansıtmamaktadır.

Metnin bütünlüğünün korunması, yapılan alıntının bağlam dışı kullanılmaması, eksik bilgi verilmemesi veya metnin niteliği, kapsamı veya bağlamı açısından okuyucunun yanlış yönlendirilmemesi kaydıyla ve ticari amaca yönelik olarak kullanılmaması şartıyla (500 kelimeye kadar) alıntı yapılabilir. Kaynak metin "© Avrupa Konseyi, 2022" ibaresi ile birlikte mutlaka belirtilmelidir. Belgenin tamamının ya da belirli kısımlarının çoğaltılması/çevirisi ile ilgili diğer her türlü talep için Avrupa Konseyi İletişim Müdürlüğü ile irtibata geçilmelidir (F-67075 Strasbourg Cedex veya publishing@coe.int).

Bu belge ile ilgili diğer yazışmalar için Demokrasi Genel Müdürlüğü; Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Bölümü ile irtibata geçilmelidir.

Gender Equality Division
Agora Building, Avenue de l'Europe
F-67075 Strasbourg Cedex, France
Tel: +33 (0)3 88 41 20 00
E-posta: gender.equality@coe.int

© Avrupa Konseyi, Nisan 2022. Tüm hakları saklıdır. Lisans sahibi belirli koşullar altında Avrupa Birliği'dir.

Topluşsal cinsiyet eşıtlığı, insan haklarının korunması, demokrasinin işleyişı, hukukun üstünlüğüne saygı ve sosyal refah bakımından asli bir rol oynar. Avrupa Konseyinin insan hakları ve topluşsal cinsiyet alanlarında yürüttüğü çalışmalar, Avrupa Konseyi üye devletlerinde ve ötesinde kadınların ilerlemesini ve güçlenmesini ve topluşsal cinsiyet eşıtlığının etkin bir şekilde gerçekleştirilmesini amaçlayan kapsamlı hukuki standartların ve politikaların oluşturulmasında rehberlik sağlamaktadır.

AVRUPA KONSEYİ SÖZLEŐMELERİ

Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi, 2011) kadına yönelik her türlü şiddet sorununu ele alan en kapsamlı uluslararası antlaşmadır. Temel bileşenleri şiddeti önlemek, şiddete maruz kalanları korumak, şiddet uyguladığı iddia edilenleri yargılamak ve ulusal düzeyde benimsenecek bütüncül politikalarıdır. İstanbul Sözleşmesi'nin şart koştığı tedbirler, bu ciddi insan hakkı ihlalinin yalnızca kadın ve erkek arasında sağlanacak gerçek eşitlik ve güç dinamikleri ile tutumların değişmesi yoluyla önlenebileceği yönündeki güçlü varsayıma dayanmaktadır. Bu sebeple, kadına yönelik şiddet, kadın ve erkek arasındaki eşitliği hedefleyen politikalara ve tedbirlere yatırım yapmadan ortadan kaldırılamaz. İstanbul Sözleşmesi, uygulama çerçevesinin değerlendirilmesi ve geliştirilmesi için iki başlıbir izleme mekanizması öngörmektedir: Kadına Yönelik ve Ev İçi Şiddete Karşı Mücadele Uzmanlar Grubu (GREVIO) ve Taraflar Komitesi.

Çocukların Cinsel Sömürü ve Cinsel İstismara Karşı Korunmasına İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (Lanzarote Sözleşmesi, 2007) çocuklara yönelik her türlü cinsel istismarı suç sayan ilk antlaşmadır. Özellikle çocukların cinsel istismarını, çocuk fuhuşunu, çocuk pornografisini, çocuklara cinsel amaçlarla belirli faaliyetlere katılmalarının teklif edilmesini ("ayartma") ve seks turizmini suç saymaktadır. Lanzarote Sözleşmesi, kişilerin bazı suçlara ilişkin olarak, ilgili eylem yurtdışında işlenmiş olsa dahi, yargılanabileceğini düzenlemektedir. Önleyici tedbirler, çocuklarla temas halinde çalışan kişilerin işe işe alımlarında incelenmesini ve eğitilmesini; çocuklarda riskler konusunda farkındalık oluşturulmasını ve kendilerini koruyabilmeleri için güçlendirilmelerini ve suçlular ve potansiyel suçlulara yönelik izleme önlemlerini içerir.

Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi (2005) kadınların, erkeklerin ve çocukların cinsel sömürü, emek sömürüsü ve diğer sömürü amaçları için ticaretini önlemeyi ve bunlarla mücadele etmeyi ve aynı zamanda bu suçlara maruz kalanları korumayı ve insan tacirlerini yargılamayı amaçlar. Sözleşme 3. maddesinde ayrımcılık yapmama ilkesi içermektedir ve taraf devletlere, topluşsal cinsiyet eşıtlığını teşvik etme ve Sözleşme'nin uygulanması amacıyla kabul edilecek tedbirlerin geliştirilmesi, uygulanması ve değerlendirilmesinde topluşsal cinsiyet eşıtlığını gözetme yükümlülüğü öngörmektedir. Sözleşme, üye devletlerin Sözleşme hükümlerini uygulamalarını denetlemek amacıyla iki başlı bağımsız bir gözetim mekanizması kurmuştur: bağımsız nitelikli İnsan Ticaretiyle Mücadele Uzmanlar Grubu (GRETA) ve Taraflar Komitesi.

Avrupa Sosyal Şartı (1961) özellikle barınma, sağlık, eğitim, istihdam, hukuki ve sosyal koruma ve kişilerin dolaşımı konularında ekonomik ve sosyal hakları güvence altına almaktadır. Bu haklardan, herhangi bir temelde, özellikle de cinsiyet temelinde ayrımcılık gözetilmeksizin yararlanılmalıdır. Şart, 1996 yılında revize edilmiş ve eğitimde, çalışma ve aile yaşamında kadın ve erkek eşıtlığının sağlanmasını ve eşit fırsatlara ve eşit ücret hakkına yönelik pozitif tedbirler öngörmüştür. Avrupa Sosyal Haklar Komitesi, üye devletlerdeki durumun Şart'la ne ölçüde uyumlu olduğunu bir raporlama sistemi ve toplu şikâyet prosedürü aracılığıyla denetlemektedir.

■ **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (1950) (Sözleşme)** Avrupa'nın temel insan hakları belgesidir. Medeni ve siyasi hakları güvence altına alır. 1. madde, Tarafların "kendi yetki alanları içinde bulunan herkesin" Sözleşme'de tanımlanan hak ve özgürlüklerden yararlanmalarını sağlamasını öngörmektedir. Bu haklardan yararlanma, cinsiyet de dahil olmak üzere herhangi bir gerekçeye dayanarak ayırım gözetilmeksizin korunmalıdır (madde 14). 12 Numaralı Protokol ayrımcılık yaşağını yeniden tasdik eder; 1. maddesi, yasalarla düzenlenen haklardan yararlanmayı, cinsiyet de dahil olmak üzere, herhangi bir temelde ayırım gözetilmeksizin güvence altına alınacağını yineler. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Sözleşme'de belirlenen medeni ve siyasi hakların ihlal edildiğine dair bireysel veya devletlerarası başvuruları karara bağlar.

BAKANLAR KOMİTESİNİN ÜYE DEVLETLERE YÖNELİK TAVSİYE KARARLARI

■ **Cinsiyetçiliğin önlenmesi ve ortadan kaldırılmasına ilişkin CM/Rec(2019) sayılı Tavsiye Kararı** ilk kez uluslararası düzeyde cinsiyetçiliğin tanımını yapmaktadır. Buna göre cinsiyetçilik, bir kişi veya grubun, orantısız bir biçimde ve çoğunlukla kadınların, cinsiyetleri nedeniyle daha aşağı olduğu fikrine dayanan herhangi bir eylem, hareket, görsel temsil, sözlü veya yazılı ifade, uygulama veya davranıştır. Tavsiye Kararı, cinsiyetçilik ve kadına yönelik şiddet arasındaki bağa dikkat çekmektedir ve üye devletlerden, dil ve iletişim, internet ve sosyal medya, reklam ve diğer iletişim yöntemleri, işyerleri, kamu sektörü, yargı sistemi, eğitim kurumları, kültür ve spor ve özel alanlar gibi çeşitli alanlarda cinsiyetçilik sorununu ele almasını talep etmektedir. Tavsiye Kararı, taraf devletlere yönelik politikaların ulusal düzeyde hayata geçirilmesini takip etme ve Avrupa Konseyine düzenli raporlar sunma yükümlülüğü öngörmektedir.

■ **Görsel-işitsel sektörde toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin CM/Rec(2017)9 sayılı Tavsiye Kararı** toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin farkındalık eksikliği, bilinçli veya bilinçsiz olarak her aşamada ortaya çıkan toplumsal cinsiyet yanlılığı ve kaynakların eşitsiz dağılımının da dahil olduğu, sektördeki toplumsal cinsiyet eşitliği konularını ele alan ilk pan-Avrupa nitelikli tavsiye karardır. Hükümetleri, mevzuatlarını ve politikalarını gözden geçirmeye, veri toplama, gözetim ve yayım faaliyetlerini yürütmeye, araştırmaları desteklemeye, medya okuryazarlığının sürekli gelişimini teşvik etmeye ve hesap verebilirlik süreçlerini geliştirmeye davet etmektedir. Öte yandan, bu alandaki bilgilerin geliştirilmesine yönelik araçlar ve gözetim yöntemleri ile performans göstergelerini içermektedir.

■ **Sporda toplumsal cinsiyetin ana akımlaştırılmasına ilişkin CM/Rec(2015)2 sayılı Tavsiye Kararı** üye devletlere, tüm spor dallarında ve spor faaliyetinin tüm aşamalarında toplumsal cinsiyet ana akımlaştırılmasının kabulünü ve uygulanmasını hedefleyen politikaların ve pratiklerin teşvik edilmesi yönünde çağrıda bulunmaktadır. Buna, mevzuat, politikalar ve programlar, sporda kadınlara ve kız çocuklarına ilişkin veri toplama ve araştırmalar, sporda ilgilenen kamu otoriteleri ve aktörlerin toplumsal cinsiyet eşitliği sorunlarına dair farkındalıklarını arttırmak ve eğitimler vermek dahildir.

■ **Toplumsal cinsiyet eşitliği ve medya hakkında CM/Rec(2013)1 sayılı Tavsiye Kararı** medyada toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik etmek ve toplumsal cinsiyete dayalı kalıp yargılarla mücadele etmek için kılavuz ilkeler ve önerilen tedbirleri içermektedir. Hem üye devletlere hem de medya kuruluşlarına yöneliktir. Tavsiye Kararı, toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik politikaların ve mevzuatın gözden geçirilme ve değerlendirilmesini, medyada toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin ulusal göstergelerin kabul ve uygulanmasını, bilgi sağlanması ve iyi uygulamaların teşvikini, hesap verebilirlik kanalları, araştırma, medya okuryazarlığı ve aktif yurttaşlık gibi konulara ilişkin tedbirler alınmasını içermektedir.

■ **Engelli kadınların ve kız çocuklarının haklarının korunmasına ve geliştirilmesine ilişkin CM/Rec(2012)6 sayılı Tavsiye Kararı** üye devletlerin, engelli kadınların ve kız çocuklarının haklarının her alanda iyileştirilmesi ve katılımlarının teşvik edilmesi için yasama tedbirleri almasını ve bunları gerçekleştirilmeye yönelik adımların alınmasını öngörmektedir. Engelli kadınların ve kız çocuklarının çoklu ayrımcılığa maruz kalabileceğinden bahisle Tavsiye Kararı, eğitim ve öğretim, istihdam ve ekonomik koşullar, sağlık, sosyal korumaya erişim, cinsel haklar ve üreme hakları, annelik ve aile yaşamı, adalete erişim, şiddet ve istismardan korunma, kültür, spor, serbest zaman ve turizm, farkındalık artırma ve tutumların değiştirilmesi gibi alanlarda tedbirler alınmasını düzenlemektedir.

■ **Kadın ve erkeklerin çatışmayı önleme ve sona erdirmeye ve barışı oluşturmadaki rolüne ilişkin CM/Rec(2010)10 sayılı Tavsiye Kararı** çatışmayı önleme, sona erdirmeye, barışı oluşturma faaliyetlerinde ve ilgili alanlarda stratejiler ve mekanizmalar geliştirilmesinde kadınlara ve erkeklere atfedilen farklı rollerin nasıl ele alınacağına ilişkin kılavuz ilkeler öngörmektedir. Bu alanlar; insan haklarına saygı ve çatışmaların şiddet içermeyen çözümü, toplumsal cinsiyete dayalı şiddetle mücadele, kadınların ve erkeklerin karar alma süreçlerine dengeli katılımı ve kadınların güçlenmesini içermektedir.

■ **Sağlık politikalarına cinsiyet farklılıklarının dahil edilmesine ilişkin CM/Rec(2008)1 sayılı Tavsiye Kararı** üye devletlerden, sağlık politikalarında ve stratejilerinde toplumsal cinsiyetin ana akımlaştırılması yaklaşımı aracılığıyla kadınların ve erkeklerin özel sağlık ihtiyaçlarını ele alarak toplumsal cinsiyeti bir öncelik olarak belirlemesini talep etmektedir. Öte yandan, üye devletlere sağlık sektöründe toplumsal cinsiyet farkındalığını ve yetkinliğini teşvik etme, kadınların ve erkeklerin karar alma süreçlerine dengeli katılımını sağlama ve sağlık politikalarında toplumsal cinsiyetin ana akımlaştırılması yaklaşımının gelişimini denetleme ve değerlendirme yönünde tavsiyelerde bulunmaktadır. Toplumsal cinsiyet analizinin de dahil olduğu toplumsal cinsiyete dayalı olarak düzenli sağlık raporlarının oluşturulması ve ulusal sağlık raporları için verilerin toplanmasında toplumsal cinsiyete duyarlı göstergelerin kullanılması, Tavsiye Kararı çerçevesinde ortaya konan tedbirler arasındadır.

■ **Toplumsal cinsiyet eşitliği standartları ve mekanizmalarına ilişkin CM/Rec(2007)17 sayılı Tavsiye Kararı** toplumsal cinsiyet eşitliğinin uygulamada sağlanmasına yönelik tedbirleri ortaya koymaktadır. Özellikle sorumluluklar, şeffaflık, toplumsal cinsiyet eşitliği ve cinsiyetçi olmayan dil kullanımı gibi genel tedbirler öngörmektedir. Öte yandan, özel yaşam ve aile yaşamı, eğitim, bilim ve kültür, ekonomik yaşam, sosyal koruma, cinsellik ve üreme de dahil olmak üzere sağlık, kadına yönelik şiddet, insan ticareti, çatışma ve çatışma sonrası durumlar ve çoklu ayrımcılığa maruz kalan hassas gruplar gibi alanlarda toplumsal cinsiyet eşitliği standartlarının kabulünü önermektedir. Ayrıca toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik ulusal nitelikli kurumsal mekanizmalar, araştırmalar ve gelişimin ölçülmesi ve değerlendirilmesine yönelik araçlar ve ortaklıklar kurulması gibi tamamlayıcı stratejiler oluşturulmasını önermektedir.

■ **Eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına ilişkin CM/Rec(2007)13 sayılı Tavsiye Kararı** üye devletlere, eğitim sisteminin tüm aşamalarında toplumsal cinsiyet eşitliğinin ana akımlaştırılmasının teşvik edilmesi ve uygulanmasına yönelik gerekli tedbirleri alma çağrısında bulunmaktadır. Eğitimde etkili bir toplumsal cinsiyet eşitliği için yasal çerçeve ve politikalar, okul düzeni, okul müfredatı, öğretim yöntemleri, kariyer rehberliği ve eğitimcilere yönelik eğitim gibi konularda tedbirler belirlemektedir.

■ **Kadınların ve erkeklerin siyasi ve kamusal karar alma süreçlerine dengeli katılımına ilişkin CM/Rec(2003)3 sayılı Tavsiye Kararı** kadınların ve erkeklerin dengeli katılımını, siyasi ve kamusal alanda faaliyet gösteren her türlü karar organında her cinsiyetin en az %40 oranında temsil edilmesi olarak tanımlamaktadır. Kadınların ve erkeklerin dengeli katılımı ve karar alma yetkilerinin eşit bir biçimde paylaşılması hedeflerine ulaşmak için üye devletler tarafından yasal idari ve destekleyici tedbirler alınması önerilmektedir. Üye devletlere ilerleme ve ihtiyaçlar hakkında bilgi vermek amacıyla üye devletlerin Tavsiye Kararı'nı nasıl uyguladıkları denetlenmektedir.

■ **Kadınların şiddete karşı korunmasına ilişkin CM/Rec(2002)5 sayılı Tavsiye Kararı** kadına yönelik şiddetin önlenmesine ve soruşturulmasına yönelik yasama ve idari tedbirleri, şiddete maruz kalanların desteklenmesi, şiddet uyguladığı iddia edilenlerle birlikte çalışmalar yürütülmesi, farkındalığın artırılması, eğitim ve öğretim ve ilgili verilerin toplanması gibi yollarla kadınlara yönelik her türlü şiddeti sonlandıracak tedbirleri ortaya koymaktadır.

■ **Toplumsal cinsiyet eşitliği hakkında R(98)14 sayılı Tavsiye Kararı** üye devletlere, Avrupa Konseyi Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Uzmanlar Grubu Raporu (1998) doğrultusunda toplumsal cinsiyet eşitliğinin uygulanması için elverişli bir ortam yaratılması ve koşulların kolaylaştırılması çağrısında bulunmaktadır. Rapor, toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin iyi uygulama örnekleriyle birlikte kavramsal çerçeve, tanım ve uygulama yöntemleri ortaya koymaktadır.

■ **İş ve aile yaşamının uzlaştırılmasına ilişkin R(96)51 sayılı Tavsiye Kararı** üye devletlere kadınların ve erkeklerin iş ve aile yaşamlarını daha iyi uzlaştırabilmesini sağlaması yönünde çağrıda bulunmaktadır. Önerilen tedbirler, çalışma süresinin yönetimini (esnek istihdam, annelik, babalık ve ebeveyn izni), iş piyasalarında kadın ve erkek arasındaki ayrımcılığın ortadan kaldırılmasını, aileler lehine yeterli biçimde finanse edilmiş hizmetlerin geliştirilmesini, sosyal güvenlik planlarının ve vergi sistemlerinin çalışma modellerinin çeşitliliğine uyarlanmasını ve okul süresi ile müfredatın düzenlenmesini içermektedir.

■ **Dilde cinsiyetçiliğin ortadan kaldırılmasına ilişkin R(90)4 sayılı Tavsiye Kararı** üye devletlere kadın ve erkek arasında eşitlik ilkesini yansıtan dil kullanımını teşvik etme çağrısında bulunmaktadır. Yasama, kamu yönetimi, eğitim ve medya gibi alanlarda cinsiyetçi olmayan dil kullanımını teşvik edecek tedbirlerin alınmasını önermektedir.

■ **Cinsiyet ayrımcılığına karşı hukuki koruma hakkında R(85)2 sayılı Tavsiye Kararı** üye devletlere istihdam, sosyal güvenlik ve emeklilik, vergi, medeni hukuk, vatandaşlık kazanma ve vatandaşlıktan çıkma ile siyasi haklar gibi alanlara ilişkin mevzuat aracılığıyla kadın ve erkek eşitliğini teşvik edecek tedbirler alma veya bu tedbirleri güçlendirme yükümlülüğü öngörmektedir. Tavsiye Kararı'nın Eki, kadın ve erkek arasında de facto eşitliğin sağlanmasını hızlandırmak üzere tasarlanmış geçici özel tedbirlerin gerekliliğini ortaya koymaktadır.

■ **Göçmen kadınlara ilişkin R(79)10 sayılı Tavsiye Kararı** üye devletlere, göçmen kadınlarla ilgili ulusal mevzuatın ve düzenlemelerin, uluslararası standartlarla tümüyle uyumlu olmasını sağlama çağrısında bulunmaktadır. Ayrıca göçmen kadınlara gerekli bilgileri sunma, çalışma koşullarında ayrımcılığı önleme, sosyokültürel entegrasyonlarını teşvik etme ve mesleki rehberliğe ve eğitime erişmelerini sağlama konusunda tedbirler alınmasını önermektedir.

*Bu çeviri Avrupa Birliği ile Avrupa Konseyi Ortak Projesinin fonları kullanılarak hazırlanmıştır.
Burada ifade edilen görüşler hiçbir şekilde Avrupa Birliğinin resmi görüşünü yansıtmamaktadır.*

www.coe.int/equality
gender.equality@coe.int

Avrupa Birliği üye ülkeleri bilgi, kaynak ve geleceklerini birleştirmeye karar vermiştir. Bu ülkeler, birlikte, kültürel çeşitlilik, hoşgörü ve bireysel özgürlükleri korurken, istikrar, demokrasi ve sürdürülebilir kalkınma bölgesi oluşturmuşlardır. Avrupa Birliği, bu kazanımlarını ve değerlerini sınırları ötesindeki ülkeler ve insanlarla da paylaşmaya kararlıdır.

www.europa.eu

Avrupa Konseyi Avrupa kıtasının önde gelen insan hakları kuruluşudur. Kuruluş, Avrupa Birliği'ne üye tüm ülkeler dahil olmak üzere 46 üye ülkeden oluşmaktadır. Tüm Avrupa Konseyi üyeleri insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğünü korumaya yönelik Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini imzalamıştır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Sözleşmenin üye ülkelerdeki uygulamasını denetler.

www.coe.int

Bu çeviri Avrupa Birliği ortaklığıyla finanse edilmiştir

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE